

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНІЙ ІНСТИТУТ
ДЕРЖАВНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
«ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ
Методичний посібник для студентів 1 курсу ден-
ного відділення всіх спеціальностей

Затверджено на
засіданні методичної комісії
факультету «Економіка та
управління»
Протокол №__ від__ 2007 р.

Затверджено на засіданні кафедри
"Суспільні науки"
Протокол №__ від 2007 р.

Горлівка 2007

ББК
Т 3 (4 Ук)

Історія України. Методичний посібник для студентів 1 курсу денного відділення всіх спеціальностей. Укладач: Ковальова О.В., Шипович М.А.
- Горлівка: АДІ ДВНЗ «ДонНТУ», 2007. - .

В посібнику надається графік навчальної роботи студентів з дисципліни "Історія України", плани семінарських занять, навчальна, наукова та науково-публіцистична література до них, перелік тем рефератів, запитання до іспиту. Коротко розкриваються деякі аспекти організації навчально процесу.

Укладачі: доц. Ковальова О.В., доц. Шипович М.А.

Відповідальний за випуск: зав. кафедри "Суспільні науки"
доц. Ковальова О.В.

ЗМІСТ

Вступ	
Навчальна програма курсу	
Загальні вимоги до студентів щодо підготовки до семінарських занять (колоквиумів)	
Тематика, запитання, рекомендована література до семінарських занять та колоквиумів	
Теми рефератів	
Запитання до іспиту	
Список рекомендованої літератури	

ВСТУП

На черзі дня сучасного українського суспільства стоїть завдання підготовки нової генерації спеціалістів різних галузей, які б змогли на початку нового тисячоліття вивести Україну на широкий світовий науковий простір. Такий фахівець, на думку багатьох сучасних вчених, має бути людиною із якісно новим світобаченням. Пріоритетним у ньому мають стати загальнолюдські цінності.

Особливо актуальним такий підхід є для підготовки спеціалістів з різних технічних спеціальностей. Адже закладені в процесі навчання у їх свідомості гуманістичні цінності стануть неабиякою гарантією безпеки майбутнього людської спільноти в епоху загрози глобальної техногенної катастрофи.

Серед комплексу навчальних дисциплін, які мають формувати суспільну свідомість студентства, важливу роль відіграє історія рідної країни. Засвоєння матеріалу даного курсу передбачає поглиблення знань студентів про багату і трагічну історію України, її народу та культури. Це може стати підґрунтям для усвідомлення ролі і місця держави у світовому геополітичному просторі як у давні часи, так і сьогодні. Сформована таким чином громадянська позиція допоможе майбутньому спеціалісту зайняти гідне місце у суспільстві.

Пропонований методичний посібник призначений для студентів 1 курсу денної форми навчання всіх спеціальностей. Він містить навчальну програму курсу, методичні рекомендації, запитання до семінарів та колоквиумів, тематику рефератів, запитання до іспиту, список рекомендованої літератури.

1 НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА КУРСУ

№№ П/П	Тематика занять	лекції (годин)	семінари (годин)
1.	Вступ: предмет і завдання навчального курсу. Первісне суспільство і перші державні утворення на території України	2	-
2.	Давньоруська держава: основні етапи політичного розвитку.	2	2
3.	Феодальна роздробленість Київської Русі. Галицько-Волинське князівство у XII-XIV ст.	2	-
4.	Українські землі під владою іноземних держав (XIV-XVI ст.).	2	-
5.	Виникнення українського козацтва. Запорізька Січ - козацька республіка.		2
6.	Визвольна війна українського народу під керівництвом Б. Хмельницького (1648-1657 рр.).	2	-

7.	Україна у XVIII ст. Остаточна ліквідація царизмом її автономного устрою.	2	-
8.	Соціально-економічний та політичний розвиток українських земель у XIX ст.	2	2
9.	Розвиток капіталістичних відносин в Україні на поч. XX ст. Активізація громадсько-політичного і національного життя.	2	-
10.	Українська національно-демократична революція 1917-1920 рр.	2	2
11.	Україна у складі СРСР в 20-30-і рр.	2	2
12.	Україна в роки Другої світової війни.	2	2
13.	Україна у повоєнний період (друга пол. 40-х - перша пол. 50-хрр.).	2	-
14.	Хрущовська "відлига" й повернення до командної системи.	2	-
15.	Проблеми та протиріччя розвитку України в 70-х — першій половині 80-х рр.	2	4
16.	Україна і процес перебудови в СРСР (1985-1991 рр.).	2	-
17.	Українська незалежна держава: внутрішня і зовнішня політика.	2	1

Всього:

34

17

2 ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО СТУДЕНТІВ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінар передбачає розгляд тієї чи іншої проблеми на основі опрацювання студентами джерел, відповідного матеріалу підручників та наукової літератури. Основним орієнтиром у підготовці до заняття є план семінару, відповідно до якого студент вивчає матеріал підручників, джерела, додаткову літературу. У ході вивчення проблеми, яка означена як тема семінару, занотовуються в окремий зошит факти, їх тлумачення, висновки з посиланням на джерела. На семінарі під час виступу студент може користуватись конспектом, однак не рекомендується його зачитувати. Студент повинен вільно володіти матеріалом.

У виступах на семінарі доречно також використовувати фрагменти художніх творів, репродукції робіт відомих художників історичної тематики, усної народної творчості. Все це підвищує інтерес до наукової проблеми, збагачує особистість студента.

Критеріями оцінки виступу на семінарі є: ступінь використання джерел та наукової літератури, рівень розкриття теми, науковість

висновків, розуміння значення історичного досвіду у вирішенні проблем сьогодення.

По кожній темі семінарського заняття пропонуються теми доповідей, які або доповнюють, або поглиблюють питання семінару.

Доповідь, яку планується виголосити на семінарі, має відповідати таким вимогам:

- 1) Методологічно правильно і повно розкрити зміст вибраного питання;
- 2) Показати самостійну роботу над історичними джерелами та літературою;
- 3) Продемонструвати вміння планувати чітко все те, що вивчається, й зрозуміло формулювати головні питання доповіді.

Слід розраховувати, щоб час доповіді не перевищував 10 хв. Адже інакше студент може не встигнути розкрити питання.

Важливим елементом самостійної підготовки доповіді є ознайомлення студента з науковими та публіцистичними статтями, присвяченими подіям історії України. Вони містять, як правило, нові факти, трактування, сприяють виробленню історичного мислення. Використання їх на семінарському занятті надає йому полемічності та гостроти. Проте студентам слід звернути увагу на наукову коректність подання нових історичних фактів, концепцій, висновків, оцінок. Важливо остерігатися крайнього максималізму, не допускати механічної підміни старої схеми новою, одного стереотипу іншим.

Звичайно, готуючи доповідь, студент повинен прагнути зробити правильною її не тільки за формою, а й цікавою за змістом. Для цього у виступі необхідно уникати слів -«паразитів» («ну», «значить», тощо), тавтологій (повторення одних і тих же слів, абстрактних понять), іноземних слів. Натомість намагайтеся включити до своєї доповіді цікаві приклади, приказки, прислів'я, «крилаті» вислови. Їх доречно використання пожвавить виступ, зробить його емоційнішим.

Прийоми роботи з літературою

1. Попереднє вивчення

Перш ніж розпочати вивчення статті (монографії), перегляньте її текст. Потім прочитайте резюме автора щодо викладеного в роботі матеріалу. Ознайомтеся із заголовками та підзаголовками, якщо вони є, рисунками, схемами, картами, фотографіями, висновками, що містяться в роботі.

2. Постановка запитань до тексту

Спробуйте сформулювати для себе декілька запитань, відповіді на які Ви хотіли б отримати, вивчаючи матеріал. Якщо такі запитання у Вас не виникають, то для їх формулювання використовуйте заголовки та підзаголовки тексту.

Попередня самопостановка запитань є надзвичайно ефективним засобом організації продуктивного вивчення тексту.

Запитання можуть виникати у Вас під час читання тексту до різних

його аспектів: до незрозумілих слів і речень, до незрозумілих логічних зв'язків між реченнями і абзацами і т.п. Головне – не пропускати жодного незрозумілого місця в тексті, ставити запитання і відразу шукати на нього відповідь.

3. Нотування

Ефективне читання тексту передбачає певну форму ведення записів. При цьому можливе використання таких методів:

- Складання плану. Планом є занотовування назв заголовків, підзаголовків, основних питань роботи. Для того, щоб скласти план, треба послідовно ставити собі у процесі читання запитання: «Про що тут говориться?».
- Складання граф-схем. Це графічне зображення логічних зв'язків між суб'єктами тексту (про що говориться в тексті).
- Складання тез. Тезування полягає у формулюванні основних положень, тверджень, висновків роботи, що вивчається.
- Коментування. Це Ваші самостійні судження і роздуми над текстом, які є результатом творчого підходу до його опрацювання.

Не робіть довгі записи, поки Ви не завершите вивчення всієї роботи. Тільки тоді Ви зможете остаточно вирішити, що саме слід занотувати і на чому зробити наголос.

Отже, Ви ознайомилися з прийомами ознайомлювального читання. Чим краще на цьому етапі Ви усвідомите і зрозумієте матеріал, тим легше відбудеться його запам'ятовування і засвоєння.

4 ТЕМАТИКА, ЗАПИТАННЯ, РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Навчальний план курсу передбачає проведення семінарських занять (колоквіумів) з окремих тем. На кожне з них виноситься кілька питань, розгляд яких відбувається на занятті. Підготовка до семінарів (колоквіумів) здійснюється студентами самостійно з використанням рекомендованої літератури.

СЕМІНАР №1

ТЕМА: "КИЇВСЬКА РУСЬ ТА ЇЇ МІСЦЕ В ІСТОРІЇ ЛЮДСТВА"

План

1. Передумови утворення держави на Русі. Теорії походження Київської Русі та їх оцінки в сучасній історіографії.
2. Соціально-економічний розвиток Київської Русі. Проблема характеру суспільно-політичного ладу на Русі в історіографії.

3. Політична система та державницька ідеологія на Русі. Особливості політики великих київських князів.
4. Процес політичної децентралізації Київської Русі. Київське, Чернігово-Сіверське, Переяславське князівства: політичний лад і культура.
5. Історичне значення та проблема спадщини Київської Русі.

Рекомендації до самостійного вивчення навчального матеріалу

Вітчизняна історіографія має ряд фундаментальних монографічних досліджень, в яких розгорнута широка панорама історичного розвитку Київської Русі. Це праці М. Костомарова, М. Грушевського, П. Толочка. Російська історіографія представлена працями М. Карамзіна, С. Соловйова, В. Ключевського. Не забудьте розділити ці два напрямки історіографії Русі згідно з тим, що за М. Грушевським безпосередньою спадкоємицею Київської Русі стала Галицько-Волинська держава, а не Північно-Східна Русь (згідно з версією російських вчених). Для цього слід ознайомитися з працею М. Грушевського «Звичайна схема «руської» історії і справа раціонального укладу східного слов'янства».

Розкриваючи питання про спадкоємність соціокультурних, військових і торгівельних традицій давніх державних утворень на території сучасної України, а, отже, теорій походження, варто звернутися до першого розділу праці О. Толочка, П. Толочка «Київська Русь» (том 4 серія: «Україна крізь віки»).

Щодо розкриття монголо-татарського фактору в історії Русі, радимо звернутися до монографії Л. Гумільова «Великая степь», «От Руси к России», а також роману В. Чивіліхіна «Пам'ять».

Зверніть увагу на 5-й том серії «Україна крізь віки», автором якого є М. Котляр, де йдеться про історію розвитку галицько-волинських земель, утворення князівств та держави на західноруських землях.

Література

1. Грушевський М.С. Історія України-Руси; В 11 т., 12 кн. - К.; Наук. дум., 1991. - Т. 1: До поч. XI ст; Т. 2: XI-XII ст. - 1992.
2. Греков Б. Д. Киевская Русь. - М.: Госполитиздат, 1953. - 565 с.
3. Давня історія України: У 2 кн.: Навч. посібн. для вищ. навч. закл. П.П. Толочко, С. Д. Крижицький, В.Ю. Мурзін та ін. - К.: Либідь, 1994, - Кн. 2. - 224 с.
4. История Киева: В 3 т., 4 кн. - К.: Наук. думка, 1982-86. - Т. 1: Древний и средневековый Киев. - 1982. - 406 с.
5. История УССР. В 10 т. - К.: Наук. думка, 1981-1985. - Т. 1: Первобытно-общинный строй и зарождение классового общества. Киевская Русь: До 2-ой пол. XIII в. - 1981. - 496 с.
6. Котляр М.Ф. Історія України в особах: Давньоруська держава. - К.: Україна, 1996. - 240 с.

7. Нашадки Святої Трійці: Генеза української державної символіки в дослідженні к.ф.н. О. Братка-Кутинського. - К.: Білий птах, 1992. - 85 с.
8. Рыбаков Б.А. Киевская Русь и русские княжества XI-XIII вв. Киевская Русь и исторические судьбы восточных славян. - М.: Наука, 1982. - 590 с.
9. Толочко П.П. Київська Русь. - К.: Абрис, 1996. - 360 с.
10. Фроянов И.Я. Киевская Русь: Очерки социально-экономической истории / Ленинградский гос. ун-т, Отв. ред. В.В. Мавродин. - Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1974. - 157 с.

Перелік статей для реферування

1. Горський А.А. Ще раз про роль норманів у формуванні Київської Русі // Укр. іст. журн. - 1994. - № 1.
2. Косик В. Про шляхи розвитку церкви в Україні і Росії (XI-XVI ст.) // Укр. іст. журн. - 1993. - № 2-3,4-6.
3. Котляр М.Ф. Останній князь дружинної Русі // Укр. іст. журн. - 1999. - № 2.
4. Моця О.П. Давньоруська народність // Укр. іст. журн. - 1990. - № 7.
5. Пуцько В.Г. Про заснування Десятинної церкви у Києві // Укр. іст. журн. - 1990. - № 9.
6. Ричка В.М. Про еволюцію назви "Русь" в етнополітичній історії України // Укр. іст. журн. - 1991. - № 2.
7. Ричка В.М. Шлюб і подружнє життя у Київській Русі // Укр. іст. журн. - 1992. - № 1.
8. Смолій В.А., Гуржій О.І. Становлення української феодальної державності // Укр. іст. журн. - 1990. - № 10.

Теми для доповідей

1. Християнізація Русі та її наслідки.
2. Володимир Мономах.
3. Боротьба Русі з монголо-татарами.

СЕМІНАР №2

ТЕМА: "ВИНИКНЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА. ВИЗВОЛЬНИЙ РУХ XIV – ПЕРШОЇ ПОЛ. XVII СТ."

План

1. Соціально-економічні та політичні передумови виникнення українського козацтва. Походження назви «козак».
2. Заснування Запорозької Січі, її історичне значення.
3. Суспільно-політична організація та етнічний склад українського козацтва.
4. Реєстрове козацтво та його роль в державотворчих процесах в Україні.

- Стосунки між козацтвом та польським урядом.
- Боротьба козаків з турками і татарами. Зв'язки козацтва з Московською державою.
 - Козацько-селянські повстання кін. XVI ст. та 20-30-х рр. XVII ст. (Криштоф Косинський, Северин Наливайко, Марко Жмайло, Тарас Федорович (Трясило), Іван Сулима, Павло Бут (Павлюк), Яків Остринин, Дмитро Гуня). Їх наслідки.

Рекомендації до самостійного вивчення навчального матеріалу

До семінару слід самостійно розібратися в деяких історичних аспектах виникнення та існування українського козацтва як феноменального явища в історичній долі українського народу.

У першу чергу необхідно звернутися до літописів С. Величка, Г. Грабянки, Самовидця, де вперше в історіографії згадується українське козацтво.

Причини виникнення та періодизацію козацтва ви знайдете у 2-му томі «Історії запорозьких козаків» Д. Яворницького (розділи 1-3). Не забудьте визначити територію виникнення (повіти Наддніпрянщини та Побужжя), соціальний склад, родовід козацтва. Для цього зверніться до розділів 1-4 праці В. Антоновича «Про козацькі часи в Україні». На сторінках 232-324 ви також віднайдете повний список українських гетьманів за весь час існування козацтва.

З праць В. Голобуцького, М. Грушевського, В. Щербака ви дізнаєтеся про розподіл козацтва на низових (запорозьких), міських козаків, про реформування козацтва Польською короною і появу реєстрового козацтва. Праця О. Апанович дозволить вам ознайомитися з участю козаків у селянсько-козацьких повстаннях та національно-визвольній боротьбі українського народу проти шляхетської Польщі в середині XVII ст.

Про фактор консолідації козацтва у XVII ст. ви дізнаєтесь, якщо ознайомитися зі статтею В. Щербака в УДЖ № 5 за 2000 рік.

Спробуйте самостійно розібратися у проблемах: чому польський уряд був безсилий проти козацького стану; чому він прийняв козаків як рівних серед інших станів України; у чому була користь і зло від дій козаків щодо Великого Князівства Литовського та Речі Посполитої?

Література

- Апанович О.М. Гетьмани України і кошові отамани Запорозької Січі. -К.: Либідь, 1993. - 288 с.
- Голобуцький В. Запорозьке козацтво. – К., 1994.
- Грушевський М.С. Очерк истории украинского народа.- К.: Лыбидь, 1990. - 400 с.
- Грушевський М.С. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. - К.: Наук, думка, 1991. - Т. 4, т. 5.
- Дорошенко Д.І. Нарис історії України: В 2 т. - К: Глобус, 1992. -Т. 1.
- Ефименко А.Я. История украинского народа. - К.: Лыбидь, 1990. - 512 с.

- История УССР: В 10 т. - К.: Наук. думка, 1981-1985. -Т. 2.
- Історія України: нове бачення :У 2 т. - К.: Україна, 1995-1996. - Т. 1.
- Історія українського козацтва: Нариси у 2 т. / Редкол. В.А. Смолій та ін. – К., 2006.
- Полонська-Василенко Н.Д. Історія України: У 2 т. - К: Либідь, 1993. - Т. 1.
- Субтельний О. Україна: історія. - К.: Либідь, 1992. - 512 с.
- Сушинський Б.І. Козацькі вожді України: історія України в образах її вождів та полководців XV-XIX ст.: історичні есе. - Одеса: Альфа-Омега, ОКФА, 1998.- 282 с.
- Щербак В.О. Формування козацького стану в Україні. – К., 1997.
- Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків: У 3 т. - К.: Наук. думка, 1990. - Т. 1-2.

Статті для реферування

- Головко О.Б. Слов'яни Північного Причорномор'я доби Київської Русі та проблема витоків українського козацтва // Укр. іст. журн. – 1991. - №11.
- Грозовський І. Козацьке право // Право України. – 1997. - №6.
- Гурбик А.О. Виникнення Запорозької Січі (хронологічний та територіальний аспект проблеми) // Укр. іст. журн.. – 1999. - №6.
- Сокульський А.Л. З історії судноплавства в Україні: козацька «чайка» // Укр. іст. журн.. – 2001. - №5.
- Сергієчко Г.Я. Біля витоків українського козацтва й Запорозької Січі // Укр. іст. журн.. – 1992. - №12.
- Щербак В.О. Джерела формування українського козацтва // Укр. іст. журн.. – 1994. - №2-3.
- Українське козацтво: сучасний стан та перспективи дослідження проблеми (Матеріали «круглого столу») // Укр. іст. журн.. – 1990. - №12.

Теми для доповідей

- Перший козацький гетьман Дмитро Вишневецький.
- Козацька символіка.
- Військове мистецтво козаків.

ТЕМА: «УКРАЇНСЬКЕ НАЦІОНАЛЬНО-ДУХОВНЕ ВІДРОДЖЕННЯ ХІХ СТ. В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТЕКСТІ»

План

1. Сутність українського національного відродження, його передумови та етапи розвитку.
2. Національно-визвольний рух в Наддніпрянській Україні:
 - 1) Кирило-Мефодіївське братство;
 - 2) діяльність «Основи»;
 - 3) українські громади. Впливи європейського соціалізму;
 - 4) Південно-Західний відділ Географічного товариства в Києві.
3. Національно-визвольний рух в Західній Україні:
 - 1) «Руська трійця»;
 - 2) діяльність «народовців» та «москвофілів»;
 - 3) Просвіти.
4. Політизація українського національно-визвольного руху. Проблема співвідношення загальноросійських та українських політичних чинників у національному суспільно-політичному процесі. Польський політичний рух в Україні.

Рекомендації до самостійного вивчення навчального матеріалу

Ця тема в курсі Історії України є однією із найскладніших, отже, потребує особливої уваги. Правомірно готувати матеріал за проблемно-хронологічним принципом. Це дасть можливість з'ясувати основні напрями та прояви національного руху, його сутність і особливості у різні періоди. В цьому сенсі необхідно звернутися до роботи К. Кондратюка.

Вивчаючи український національний рух у першій половині ХІХ ст., слід зробити стислий аналіз діяльності прихильників відродження гетьманської держави. Політичні настрої автономістів найповніше відображені в «Історії русів», авторами якої вважаються батько й син Григорій і Василь Полетики, Григорій Кониський, інші особи. Про спробу втілення в життя ідеї відокремлення України від Росії і включення до складу Пруської держави можна прочитати в статті Я.Р. Дашкевича.

Проблема колоніальної залежності України від двох імперій висвітлюється у працях сучасних дослідників В.Кременя, В. Ткаченка. В умовах колоніальної політики царизму в Україні активізувалася українознавча робота. Про заняття нею Т.Г. Шевченка йдеться в роботі П. Зайцева.

Національному відродженню на західноукраїнських землях приділено увагу в роботі К. Кондратюка.

На межі 1850-60-х рр. почав розвиватися громадський рух. Це питання висвітлено в роботі В.Г. Сарбея.

Зверніть увагу на один з важливих моментів цієї теми, а саме на процес формування української модерної нації наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. Ця

проблема знайшла відображення у праці Я. Грицака.

Проблема політизації національного руху, перш за все в молодіжному середовищі, розглядається Наумовим С.О. в кількох його працях.

Слід також проаналізувати стан українського національно-політичного руху та його основні течії початку ХХ ст. в Україні. Тут варто звернутися до програмних та довідкових матеріалів політичних партій України у працях В. Шевченка.

Розвиткові в Україні загальноросійського політичного руху присвячені роботи Сергієнка Г.Я., Казьмирчука Г.Д., Калініченка В.В.

Література

1. Алексеев Ю.М., Вертегел А.Г., Даниленко В.М. Історія України. – К., 1994.
2. Грицак Я. Нарис історії України – Формування модерної української нації ХІХ-ХХ століття. – К., 1996.
3. Грушевский М. Иллюстрированная история Украины. - К: МП "Левада", 1996.
4. Грушевский М.С. Очерк истории украинского народа.- К: Лыбидь, 1990.
5. Гунчак Т. Україна: Перша половина ХХ ст. Нариси політичної історії. – К., 1993.
6. Дорошенко Д.І. Нарис історії України: В 2 т. - К.: Глобус, 1992. - Т. 2.
7. Зайцев П. Життя Тараса Шевченка. – К., 1994.
8. Ефименко А.Я. История украинского народа. - К: Лыбидь, 1990.
9. История УССР: В 10 т. - К.: Наук. думка, 1981-1985. - Т. 4.
10. Історія України: нове бачення: У 2 т. – К.: Україна, 1995-1996. - Т. 1.
11. Кондратюк К. Нариси історії українського національно-визвольного руху ХІХ століття. – Тернопіль, 1993.
12. Нарис історії "Просвіти". -Львів, Краків, Париж: Просвіта, 1993. - 232 с.
13. Калініченко В.В., Шабельник Г.П. Витоки світогляду та політичної свідомості революційних народників в Україні 70-х рр. ХІХ ст. (соціально-психологічний аспект) // Укр. іст. журн.–2006.-№ 2.
14. Кремень В., Ткаченко В., Україна: шлях до себе. Проблема суспільної трансформації. – К., 1998.
15. Полонська-Василенко Н.Д. Історія України: У 2 т.-К.: Либідь, 1993.-Т. 2.
16. Субтельний О. Україна: історія. - К.: Либідь, 1992.
17. Історія України в особах ХІХ-ХХст. / І. Войцехівська, В. Аблицов, О. Божко та ін. - К.: Україна, 1995. - 479 с.
18. Пінчук Ю.А. Микола Іванович Костомаров, 1817-1885. - К.: Наук. думка, 1992. - 232 с.
19. Сергієнко Г.Я. Декабристи та їх революційні традиції на Україні. - К.: Наук. думка, 1975. - 183 с.
20. Сарбей В.Г. Становлення і консолідація нації та піднесення національного

- руху на Україні в другій половині XIX ст. // Укр. іст. журн. -1991. - № 5.
21. Українські політичні партії кінця XIX - початку XX ст.: програмові і довідкові матеріали / Упоряд. В.Ф. Шевченко. – К., 1993.

Статті для реферування

1. Гончар О.Т. «Людина науки, закохана в неї...» (М.І. Костомаров) // Укр. іст. журн.–2007. - № 2.
2. Дашкевич Я.Р. Василь Капніст - український політичний діяч // Укр. іст. журн.-1991.- № 7.
3. Казьмирчук Г.Д., Латиш Ю.В. Рух декабристів: дискусійні питання та спроба їх розв'язання (до 180-річчя повстання) // Укр. іст. журн. – 2005.- № 6.
4. Катренко А.М., Денисенко С.Д. М.В. Лисенко і національно - визвольний рух в Україні у другій половині XIX - на поч. XX ст. // Укр. іст. журн. - 1992. -№7-8.
5. Малахов В. Явление Алчевского // Зеркало недели.- 1998.- №50 (219).-12 дек. - С. 11.
6. Наумов С.О. Братство тарасівців // Укр. іст. журн. - 1999. - № 5, 6.
7. Наумов С.О. Харківський університет у суспільно-політичному русі другої половини XIX – початку XX ст. // Укр. іст. журн.–2005.- № 1.
8. Панкова Є.В. Владимир Науменко (1852-1919)// Укр. іст. журн. - 1998. - №6.
9. Пінчук Ю.А. До оцінки наукової й громадської діяльності М.І Костомарова // Укр. іст. журн. – 1992. - № 3.
10. Рожановский В. Инженер, новатор, учёный // Зеркало недели. - 1998. - № 49 (217). - 28-8 нояб. С. 11.
11. Рожановский В. Инженер А Струве: вверх по Александровскому спуску // Зеркало недели. - 1998. -№43 (212). - 24 окт. - С. 23.
12. Семенова А.В, Родина Капністів і рух декабристів // Укр. іст. журн. 1990. - №4.
13. Франчук В.Ю. Декабристи і родина Потебень // Укр. іст. журн. - 1992. - №3.
14. Шип Н.А. Культурно-національне питання на Україні у XIX ст. // Укр. іст. журн.- 1991.- №3.

Теми для доповідей

1. Україна у Вітчизняній війні 1812 р.
2. Феномен Т.Г. Шевченка в історії України.
3. І.Я. Франко та його роль у розвитку політичного та суспільного життя на Україні.
4. Концепція соціалізму М. Драгоманова.
5. М.І. Костомаров та його місце в суспільно-політичному русі.

СЕМІНАР №4

ТЕМА: "БАГАТОВЕКТОРНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (1917-1920 РР.)"

План

1. Національно-демократичний рух:
 - 1) створення та діяльність Центральної Ради Універсали Центральної Ради;
 - 2) окупація України німецько-австрійськими військами. Державний переворот. Гетьманська держава;
 - 3) Директорія, її внутрішня та зовнішня політика. Радянсько-польська війна.
2. Боротьба за встановлення радянської влади (більшовицький рух).

Рекомендації до самостійного вивчення навчального матеріалу

Розпочинаючи вивчення цієї теми, слід зосередити увагу на вивченні історіографії проблеми. У першу чергу необхідно ознайомитися з працями безпосередніх учасників революційних подій, а це, перш за все, М. Грушевський, В. Винниченко, Д. Дорошенко. Їх роботи хоч і мають певною мірою суб'єктивний характер, але передають безпосередні враження від історичних подій, в яких вони брали участь.

Щодо оцінки першого етапу революції, тобто діяльності Центральної Ради, радимо ознайомитись із працею В. Верстюка «Українська Центральна Рада» (К., 1997) та двотомним виданням Інституту історії НАН України «Українська Центральна Рада. Документи і матеріали» (К., 1996-1997 рр.).

Аналіз радянської та проблеми сучасної історіографії розкрито в праці В. Солдатенка «Українська революція. Історіографія проблеми» (К., 1998 р.) та «Українська революція» (К., 2000 р.).

Розкриття першого питання теми слід розпочати з I розділу праці В. Верстюка та статті В. Кульчицького «Центральна Рада. Утворення УНР» (УІЖ. – 1992. - № 5,6).

Ним же на основі нових методологічних принципів були досліджені нові аспекти проблеми гетьманської держави (Кульчицький С. Українська держава часів Скоропадського. – УІЖ. – 1992. - № 7-8). Також цій проблемі приділили увагу Лупандін О.І., Пиріг Р.Я., Проданюк Ф.М.

Діяльність Директорії УНР розкриває в своїй статті Яневський Д.Б.

До числа досліджених сьогодні питань можна віднести проблему боротьби за встановлення радянської влади в Україні. Для ознайомлення з нею слід вивчити роботи Кульчицького С.В., Гошуялка І.Л., Кондуфора Ю.Ю., Солдатенка В.Ф.

Література

1. Большевистские организации Украины: Организационно-партийная дея-

- тельность, февраль 1917 -июль 1918: Сб. д-тов и м-лов. - К.: Политиздат Украины, 1990.-801 с.
2. Бош Е.Б. Год борьбы. - К.: Политиздат Украины, 1990. -447 с.
 3. Верстюк В.Ф. Махновщина: Селянсько-повстанський рух на Україні (1918-1921). -К.: Наук. думка, 1991.-368 с.
 4. Верстюк В.Ф. Український національно-визвольний рух (березень-листопад 1917 р.) // Укр. іст. журн.–2003.-№ 3.
 5. Винниченко В. Відродження нації. У 3-х ч. -К.: Політвидав України, 1990.
 6. Грушевський М. Иллюстрированная история Украины. - К.: МП "Левада", 1996.
 7. Гунчак Т. Україна: Перша половина ХХ ст.: Нариси політичної історії. — К: Либідь, 1993.-288 с.
 8. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914-1918 рр.) // Укр. іст. журн. -1992. -№6,7-8, 9,12; 1993. - № 1, 2-3,4-6,7-8.
 9. История УССР: В 10 т. -К: Наук. думка, 1981-1985. -Т. 6.
 10. Історія України в особах. ХІХ-ХХст. / І. Войцеховська, В. Абліцов, О. Божко та ін. - К.: Україна, 1995.
 11. Історія українських політичних партій. – Кінець ХІХ ст. – 1917 р. Хрестоматія. – К., 2004.
 12. Історія України: нове бачення: У 2 т. -К.: Україна, 1995-1996. -Т. 2.
 13. Копиленко О.Л. "Українська ідея" М. Грушевського: історія і сучасність. - К.: Либідь, 1991. -184 с.
 14. Копиленко О. Л. "Сто днів" Центральної Ради.- К.: Україна, 1992.
 15. Кульчицький С.В. Російська (русская) революція 1917 р.: реальність і міф // Укр. іст. журн.–2007.-№ 2.
 16. Махно Н. Воспоминания: В 3 кн. –К.: Изд-во "Украина", 1991.
 17. Національні відносини в Україні у ХХст.: Зб. д-тів і м-лів: У 2 кн. -К.: Наук. думка, 1994. -Кн. 2. - 559 с.
 18. Октябрь и гражданская война на Украине: страницы истории / АН УССР, Институт истории; Ю.М. Гамрецький, А.П. Грещенко, В.Ф. Верстюк и др. – К.: Наук. думка, 1987. - 254 с.
 19. Проблеми української революції 1917-1920 рр. (Матеріали «круглого столу») // Укр. іст. журн.–2003.-№ 4.
 20. Революция на Украине по мемуарам белых. — К.: Политиздат Украины, 1990.-435 с.
 21. Украина в 1917-1921 гг.: Некоторые проблемы истории: Сб. науч. тр.-К.: Наук. думка, 1991. - 280 с.

Статті для реферування

1. Боровик М.А. Анархістський рух в Україні у 1917-1921 рр. // Укр. іст. журн. - 1999. -№1.
2. Верстюк В.Ф. Симон Петлюра: політичний портрет // Укр. іст. журн.–2004.-№ 3.
3. Верстюк В.Ф. Українська Центральна Рада: період становлення // Укр. іст.

- журн.–2007.-№ 2.
4. Волковинський В.М. Нестор Махно: звивисті стежки політичного авантюриста // Укр. іст. журн. - 1990. -№ 2, 4-9, 12.
 5. Гамрецький Ю.М. Універсали - визначальні віхи історії Центральної Ради // Укр. іст. журн. - 1990. - № 8-9.
 6. Гошуляк І.Л. Про політичні поразки Центральної Ради // Укр. іст. журн. - 1994.-№1.
 7. Гошуляк І.Л. Політичні аспекти історії громадянської війни на Україні // Укр. іст. журн. - 1990. - № 12.
 8. Карпенко О.Ю. Листопадова національно-демократична революція на західноукраїнських землях 1918 р. // Укр. іст. журн. - 1993. - № 1.
 9. Кондуфор Ю.Ю. Революційні події 1917 р. на Україні: пошук альтернативи // Укр. іст. журн. - 1990. - № 11.
 10. Кульчицький С.В. Володимир Винниченко: світоглядна еволюція // Укр. іст. журн.–2005.-№ 4.
 11. Лупандін О.І Дмитро Дорошенко — міністр закордонних справ Української держави 1918 р. // Укр. іст. журн. - 1998. - № 2.
 12. Пиріг Р.Я. Проданюк Ф.М. Павло Скоропадський: штрихи до політичного портрета // Укр. іст. журн. – 1992. - № 9
 13. Пиріг Р.Я. Ідейно-політичні підстави компромісу Михайла Грушевського з більшовицькою владою // Укр. іст. журн.–2006.-№ 5.
 14. Пиріг Р.Я. Центральна Рада й німецьке військове командування в Україні: проблеми взаємовідносин (лютий-квітень 1918 р.) // Укр. іст. журн.– 2007.-№ 2.
 15. Реєнт О.П. Ставлення пролетаріату України до Центральної Ради // Укр. іст. журн. - 1994. - № 4.
 16. Розовик Д.Ф. Центральна Рада й українська культура // Укр. іст. журн.- 1993.-№2-3.
 17. Солдатенко В.Ф. До питання про початок громадянської війни на Україні // Укр. іст. журн.- 1991.-№7.
 18. Солдатенко В.Ф. Еволюція суспільно-політичних поглядів В.К. Винниченка в добу української революції // Укр. іст. журн. - 1994. – № 6. –1995. - № 1.
 19. Солдатенко В.Ф. Документи ЦК РКП(б) 1920 р. Про В. Винниченка // Укр. іст. журн.–2005.-№ 4.
 20. Хміль І.С. Петлюра і петлюрівщина // Укр. іст. журн. - 1990. - № 3.
 21. Шаповал Ю.І. Загадка смерті Михайла Грушевського // Укр. іст. журн.– 2006.-№ 5.
 22. Яневський Д.Б. Директорія УНР як міф // Укр. іст. журн. - 2000. - № 1.

Теми для доповідей

1. Особа М.С. Грушевського в українській історії.
2. В.К. Винниченко - політичний і громадський діяч України.
3. Перший президент Української Академії Наук В.І Вернадський.

4. Селянсько-повстанський рух в Україні.
5. Проголошення ЗУНР. Політичні перетворення в Західній Україні.

СЕМІНАР №5

ТЕМА: "РАДЯНСЬКА УКРАЇНА В 1921- 1939 РОКАХ"

План

1. Міжнародне та внутрішнє становище України після іноземної інтервенції та громадянської війни.
2. Союзний договір від 30 грудня 1922 р., його сучасна політична оцінка.
3. Соціально-економічні перетворення в Україні на основі нової економічної політики.
4. Сталінська політика індустріалізації: її здобутки і прорахунки. Етапи та наслідки індустріалізації в Україні.
5. Колективізація українського села, методи її здійснення та соціально-економічні наслідки. Голод 1932-1933 рр.
6. Масові репресії 30-х рр. в Україні. Їх наслідки.

Рекомендації до самостійного вивчення навчального матеріалу

Вивчення цієї теми радимо розпочинати з ознайомлення з виданнями: «Національні процеси в Україні: Історія і сучасність». (Документи і матеріали: У 2 ч. – К., 1997), «Репресивно-каральна система в Україні 1917-1933» (У 2 кн. – К., 1994), «Голод 1932-1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів» (К., 1990).

Методологічні підходи до вивчення міжвоєнного періоду розкриті у працях С. Кульчицького «УСРР в добу нової економічної політики 1921-1928 рр.» (К., 1995), В. Гринчуцького «Промислові трести України в 20-х рр.» (К., 1997), Ю Шаповала «Україна 20-50-хрр.» (К., 1993), С. Кульчицького «Ціна великого перелому» (К., 1991), В. Даниленка, Г. Касянова, С. Кульчицького «Сталінізм на Україні: 20-30 рр.» (К., 1991).

Розкриваючи питання щодо становища України в системі міждержавних відносин, зверніть увагу на два періоди існування української дипломатії до 1924 року, причини її згорання після утворення Союзу РСР. Далі слід розглянути форми і методи ЦК РКП(б) щодо обмеження української державності у формі військово-економічного союзу, союзної федерації та утворення Союзу РСР. Зверніть увагу на опозицію серед українських державних діячів щодо автономізації України.

Вивчення нової економічної політики варто розпочати з характеристики непу, її суті і змісту, причин згорання.

Далі слід зрозуміти причини прориву в індустріалізації країни та зміни економічного курсу після листопадового пленуму ЦК РКП(б) 1929 року.

Слід усвідомити суперечливий характер економічного розвитку країни у роки перших п'ятирічок. По-перше, існувала історична необхідність прискорення економічного розвитку країни, але не за рахунок певних соціальних верств і перш за все

селянства.

На завершення необхідно дати визначення тоталітаризму, зрозуміти еволюцію становлення тоталітарної системи в Радянському Союзі та перенесення цих форм і методів у політичну систему України.

Література

1. Даниленко В.М., Касьянов Г.В., Кульчицький С.В. Сталінізм на Україні: 20-30-і роки. -К.: Либідь, 1991.-344 с.
2. Даниленко В.М. Українізація: здобутки і втрати (20-30-і рр.) // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. Респ. міжвідомч. зб. наук. праць. Вип. 2. - К.: Наук. думка, 1992. - С 79-91.
3. Єфименко Г.Г. Радянська модернізація 1920-1930-х рр. (До постановки проблеми у світлі аналізу досліджень сучасних російських істориків) // Укр. іст. журн.–2002.-№ 5.
4. Зімон Гергард (*Кельн, Німеччина*). Чи був голодомор 1932-1933 рр. інструментом «ліквідації» українського націоналізму? // Укр. іст. журн.–2005.-№ 2.
5. Історія України: нове бачення: У 2 т. - К.: Україна, 1995-1996. - Т. 2.
6. Курносів Ю.Ю. Суспільно-політичне життя на Україні в 20-30-х роках // Укр. іст. журн. - 1989. -№ 12. -С. 89-95.
7. Кульчицький С.В. Голод 1932 р. У загінку голодомору-33 // Укр. іст. журн.–2006.-№ 6.
8. Кульчицький С.В. Криза колгоспного ладу // Укр. іст. журн.–2003.-№ 5.
9. Сиволоб Ю.В. Масове трудове змагання: ідеали і реальність// Укр. іст. журн. -1990. -№3.
10. Солдатенко В.Ф. Нарком Микола Скрипник (1917-1927) // Укр. іст. журн.–2002.-№ 1,2.
11. Шаповал Ю.І. Сталінізм і Україна // Укр. іст. журн. - 1991. - № 2-12.
12. Шипович М.А Радянське керівництво та літературно-мистецька інтелігенція України: 20-ті роки // Укр. іст. журн. - 2000. - № 1.
13. Методичні рекомендації до вивчення теми «Розстріляне відродження» (для студентів всіх форм навчання) / Укладач: Шипович М.А. – Горлівка: АДІ ДонНТУ, 2002.

Статті для реферування

1. Безотосний М.Т. Опір сталінізму в Україні (20-30-ті рр.) // Укр. іст. журн. -1993. -№2-3.
2. Вилцан М.А, Микора В.І, Тиморін А.О. Деякі аспекти соціально-економічних перетворень 30-х років у СРСР// Укр. іст. журн. -1991. -№ 10.
3. Вронська Т.В., Осташко Т.С. Участь українських політичних та громадських організацій в акціях протесту 30-х рр. ХХ ст. Проти голодомору в УСРР // Укр. іст. журн.–2003.-№ 5.
4. Голод на Україні (1931-1933 рр.) // Укр. іст. журн. - 1990. -№1.

5. Граціозі Андреа (*Неаполь, Італія*). Голод у СРСР 1932-1933 рр. та український голодомор: чи можлива нова інтерпретація? // Укр. іст. журн. – 2005. - № 3.
6. Гриневич Л.В. Сталінська «революція згори» та голод 1933 р. як фактори політизації української спільноти // Укр. іст. журн. – 2003. - № 5.
7. Кульчицький С.В., Максудов С. Втрати населення України від голоду 1933 р. // Укр. іст. журн. - 1991. - № 2.
8. Максудов С. Демографічні втрати населення України в 1930-1938 рр. // Укр. іст. журн. - 1991. - № 1.
9. Мейс Д. Політичні причини голодомору в Україні (1932-1933 рр.) // Укр. іст. журн. - 1995. - № 1.
10. Мовчан О.М. Голод 1921-1923 рр. на Україні // Укр. іст. журн. - 1990. - № 10, 12.
11. Нагорна Л.П. Українське питання у союзній державі: 20-ті роки крізь призму 90-х // Укр. іст. журн. - 1993. - № 1.
12. Шаповал Ю.І. Справа «Спілки визволення України»: погляд із відстані 75 років // Укр. іст. журн. - 2005. - № 3.

Теми для доповідей

1. Політичні погляди М. Скрипника та О. Шумського.
2. Українське національно-культурне відродження 20-30-х рр.
3. Тоталітаризм як явище світового порядку. Його суть і особливості в Радянському Союзі.

СЕМІНАР № 6

ТЕМА: "УКРАЇНА В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ"

План

1. Наростання загрози війни. Радянсько-німецькі договори 1939 р. і західноукраїнські землі.
2. Початок бойових дій на території України. Оборонні бої.
3. Нацистська окупація України. Рух опору (партизанський рух, підпілля, рух ОУН-УПА).
4. Визволення українських земель від нацистських окупантів (грудень 1942-жовтень 1944 рр.).
5. Україна в завершальний період війни: кінець 1944-1945 рр. Підсумки та уроки Другої світової війни.

Рекомендації до самостійного вивчення навчального матеріалу

Розпочинаючи вивчення цієї теми, зверніть увагу на радянську історіографію, яка роками продукувала парадну літературу. Її позитивною рисою було

те, що вона була націлена на виховання громадянських почуттів, патріотизму, здатності до подвигу. Це досягалося шляхом приховування кричущих вад і прорахунків системи єдиновладдя, реальних людських втрат у війні. Існувала низка проблем, на які було накладено табу, серед яких: допомога союзників по антигітлерівській коаліції, холокост єврейського народу, проблема військовополонених та остарбайтерів, рух опору та ін.

Серед нещодавно опублікованих документів зверніть увагу на працю, створену під керівництвом В. Косика «Україна у Другій світовій війні: у документах. Збірник архівних матеріалів» (У 3-х т., Львів, 1997 р.). Збірник допоможе відтворити реальні історичні факти і події цього періоду. Документи висвітлюють, перш за все, політичний аспект німецької окупації та докладно з'ясовують політику Німеччини стосовно України.

Значна увага сучасними істориками приділяється дослідженню діяльності ОУН і УПА в роки війни. Так, у 1996 р. побачила світ робота В. Сергійчика «ОУН-УПА в роки війни. Нові документи і матеріали». Проте слід пам'ятати про те, що історичної і політичної оцінки діяльності цих формувань у воєнні роки досі немає.

Причини розв'язання Другої світової війни розкриті у другому розділі праці М. Ковалю «Україна. 1939-1945 рр.» (К., 1999). Відповідно у четвертому і п'ятому розділах розкриваються питання участі України у Великій Вітчизняній війні, «новий порядок» в Україні та формування руху опору українців. До цього слід додати працю А. Чайковського «Невідома війна. Партизанський рух в Україні. 1941-1944 рр. Мовою документів, очима істориків» (К., 1994), а також статті Ю. Зеленького «Війна втрачених надій і український самостійницький рух у 1939-1945 рр.» (УІЖ. – 1999. - № 6. – С. 116-122) та А.В Кентія і В.С. Лозицького «Партизанський рух 1941-1944 рр. в Україні» (УІЖ. – 2005. - № 3. – С. 3-16).

Зверніть увагу на донедавна закриту для вивчення тему – холокост єврейського народу. Радимо звернутися до праці А. Круглова «Уничтожение еврейского населения в Украине в 1941-1944 гг.» (К., 2001).

Аналогічна доля спіткала проблему радянських військовополонених та остарбайтерів. Матеріали про це є у праці О. Потилычака «Трудові ресурси радянських військовополонених та «остарбайтерів» з України у нацистській військовій економіці в роки Другої світової війни» (К., 1998.).

Пропонуємо також висвітлити питання внеску народів України у перемогу над фашизмом, розкривши проблеми мобілізації людських та матеріальних ресурсів, роботу тилу, радянського підпілля, а також допомогу інших країн у розгромі фашистського рейху, ознайомившись для цього з роботою І.Т. Муковського та О.Є Лисенка «Звитяга і жертвність: Українці на фронтах другої світової війни» (К., 1996) та статтею П.Т. Тронько «Внесок народу України в Перемогу над гітлерівськими загарбниками» (УІЖ. – 2005. - № 3).

Література

1. Гузь В.В. Історія України. – К.: Слово, 2003.

2. Історія України / Відп. ред. Ю. Сливка; кер. авт. кол. Ю. Зайцев. – Львів: Світ, 2003.
3. Король В.Ю. Історія України: Навч. посіб. – К., 2005.
4. Скрипник М.О., Домбровська Л.Ф., Красовський В.М. та ін. Історія України: Навч. посіб. – К.: Центр навч. літ., 2003.-367 с.
5. Балашов А.И., Рудаков Г.П. История Великой Отечественной войны. – Санкт-Петербург – Москва - Киев, 2006.
6. Бернард Лоу Монтгомери. Краткая история военных сражений.- М., 2004.
7. История России до конца XX в. – М., 2004.
8. Коваль М. Україна в Другій світовій і Великій Вітчизняній війнах (1939-1945 рр.). – К., 1999.
9. Політична історія України: в 6-ти т. – Т.-5. -К., 2003.
10. Сто великих тайн Второй мировой войны.- М., 2005.
11. Лубченков Ю.Н. Сто великих сражений Второй мировой войны.- М., 2005.
12. Флетчер Прэтт. Битвы, изменившие историю.- М., 2004.
13. Чайковський А.С. Невідома війна: (Партизанський рух в Україні 1941-1944 рр. мовою документів, очима істориків). – К., 1994.

Статті для реферування

1. Айкель Маркус (*Гаага, Королівство Нідерланди*). «Через брак людей...» Німецька політика набору робочої сили та примусові депортації робітників із окупованих областей України 1941-1944 рр. // Укр. іст. журн.–2005.-№ 6.
2. Берггоф Карел (*Амстердам, Королівство Нідерланди*). Чи було релігійне відродження в Україні під час нацистської окупації? // Укр. іст. журн.–2005.-№ 3.
3. Васильєв В.Ю. Україна в політиці керівництва СРСР напередодні Другої світової війни // Укр. іст. журн.–2005.-№ 1.
4. Вронська Т.В., Лисенко О.Є. Формування особового складу штрафних батальйонів і рот у Червоній армії періоду Великої Вітчизняної війни // Укр. іст. журн.–2006.-№ 3.
5. Гогун О.С. (*Москва, Російська Федерація*). Маловідомі сторінки історії радянського партизанського руху України в документах польського підпілля (1942-1944) // Укр. іст. журн.–2006.-№ 3.
6. Даниленко В.М. Ліквідація Польської держави та встановлення радянського режиму в Західній Україні // Укр. іст. журн.–2006.-№ 3.
7. Касьянов Г.В. Ідеологія ОУН: історико-ретроспективний аналіз // Укр. іст. журн.–2004.-№ 1, 2.
8. Кенгій А.В., Лозицький В.С. Партизанський рух 1941-1944 рр. В Україні // Укр. іст. журн.–2005.-№ 3.
9. Король В.Ю. Визвольні бої Червоної армії на території України (1943-1944) // Укр. іст. журн.–2005.-№ 1.
10. Лисенко О.Є. Підсумки Другої світової війни та Україна // Укр. іст. журн.–2005.-№ 6.

11. Лисенко О.Э. Друга світова війна як предмет наукових досліджень та феномен історичної пам'яті // Укр. іст. журн.–2004.-№ 5.
12. Пентер Т. (*Бохум, Німеччина*). «Робота на ворога» чи «примусова праця» у вугільній промисловості Донбасу під час окупації 1941-1943 рр. // Укр. іст. журн.–2005.-№ 1.
13. Сидоров С.В. Штрафні підрозділи як форма покарання радянських військовослужбовців та бойового використання військ у роки Другої світової війни // Укр. іст. журн.–2004.-№ 6.
14. Тронько П.Т. Внесок народу України в Перемогу над гітлерівськими загарбниками // Укр. іст. журн.–2005.-№ 3.

Теми для доповідей

6. Колабораціонізм в роки Великої Вітчизняної війни на українських землях.
7. Церковне життя в Україні (1939-1945 рр.).
8. Участь молоді в народній боротьбі проти окупантів.
9. Проблема радянських військовополонених та остарбайтерів.
10. Робітники, колгоспники, інтелігенція в радянському тилу.
11. Холокост єврейського народу.

СЕМІНАР № 7

ТЕМА: «ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ 1945-1991 РР.» (4 год.)

I.

1. Україна в системі міжнародних відносин. Возз'єднання українських земель.
2. Труднощі відбудовчого періоду в Україні. Голод 1946-1947 рр.
3. Соціально-економічні перетворення та національна політика в західних областях України. Дії збройних формувань ОУН-УПА.
4. Суспільно-політичне життя в Україні наприкінці 40-х - на поч. 50-х рр. Сталінські репресії.
5. Спроби лібералізації суспільно-політичного життя у другій пол. 50-х – першій пол.60-х рр. Зародження дисидентства.
6. Проблеми розвитку народного господарства України в середині 60-х рр.

II.

1. Спроби запровадження господарських реформ у другій пол. 60-х - першій пол. 80-х рр. та їх невдачі.
2. Наростання соціальних проблем. Згорання демократії.
3. Дисидентський, правозахисний та національно-визвольний рух в Україні 60-80-х рр.
4. Процес перебудови. Перші кроки демократизації суспільства.

5. Зростання суспільно-політичної активності населення України наприкінці 80-х – на поч. 90-х рр.
6. Декларація про державний суверенітет України. Акт проголошення незалежності України.

Рекомендації до самостійного вивчення навчального матеріалу

Готуючись до розкриття теми післявоєнного десятиріччя в історії України, зокрема зверніть увагу на її висвітлення у працях радянських та сучасних дослідників. Серед публікацій слід ознайомитися у першу чергу з працею «Про минуле заради майбутнього» (К., 1989), статтею І. Кожухало «Компартія України в добу відлиги» (УІЖ. – 1990. - № 11. – С.39-51), статтею Ю. Курносова «Соціально-економічний розвиток УРСР в 50-х – першій половині 60-х рр.» (УІЖ. – 1999. - № 5. – С.79-86).

Новий етап детального вивчення післявоєнної доби розпочався після 1991 року, що знайшло відображення у працях: В. Барана «Україна після Сталіна: Нарис історії: 1953-1985 рр.» (Львів, 1992), І. Воронова, Ю Пилевця «Голод 1946-1947 рр.» (К., 1991) та інших.

Готуючись до висвітлення питання щодо геополітичних наслідків Другої світової війни. Зверніть увагу на те, що повоєнний розвиток України відбувався за умови докорінних зовнішньополітичних змін. По-перше, розпочався розкол цілісного світу та процес формування політичних блоків, настала доба політики «холодної війни». По-друге, після Другої світової війни завершилося врегулювання територіальних питань та змін у складі населення України. По-третє, зростає авторитет УРСР на міжнародній арені, що позначилось її участю у міжнародних організаціях, у тому числі заснуванні ООН. Україна стала членом 20 міжнародних організацій і самостійно уклала 65 угод.

Розкриваючи питання відбудови народного господарства, зверніть увагу на те, що вона розпочалася відразу ж після очищення території України від ворога. Слід звернутися до показників 4-ї п'ятирічки (1946-1950), наведених у статті М. Ковалю.

Приділіть увагу формам і методам відбудовчого процесу та місцю, яке посідала Україна у повоєнній відбудові. Особливу увагу слід звернути на голод 1946-1947 рр. Для цього використайте працю І Воронова, Ю. Пилявця, а також четвертий розділ монографії О. Веселова, В. Марочко «Голодомори в Україні. Злочини проти народу» (К., 2000).

Не слід забувати, що і в повоєнні роки природа тоталітарної системи не змінилася, а люди залишалися лише «гвинтиками» величезної машини, низькі показники добробуту народу були постійними «гвинтовими труднощами». Зверніться до праці Ю Шаповала «Сталінізм і Україна» (УІЖ. – 1992. - №7-8. – С. 13-26; № 9. – С. 5-25; № 10. – С. 3-13), а також до статті Л. Шевченка «Культурно-ідеологічні процеси в Україні у 40-х-50-х рр.» (УІЖ. – 1992. - №7-8).

Щодо підготовки до другої частини семінару, перш за все, радимо ознайомитися з працями В. Барана «Україна після Сталіна: Нарис історії: 1953-1985 рр.» (Львів, 1992), «Україна крізь віки» (Т. 14. – К., 1999), Л. Мельника «Історія

України. Курс лекцій» (Т. 2. – К., 1991), статтями В Савельєва «Сторінки політичної біографії М.Підгорного» (УІЖ. – 1991. - № 7. – С. 78-87), «Чи був Шелест виразником «українського автономізму?»» (УІЖ. – 1991. - № 4. – С. 94-105).

Розпочинаючи вивчення питання, яке стосується економічних реформ у другій половині 60-х рр., зверніть увагу на те, що це був шлях екстенсивного розвитку країни.

Визначте поняття «еволюційний цикл» та його вплив на розвиток економіки. Для цього ознайомтеся з першим розділом праці С. Кульчицького «Новітня історія України».

Матеріали про стан сільського господарства в означений період наведено в статті В. Наулка «Село на нашій Україні: сучасний стан, проблеми, тривоги» (Народна творчість та етнографія. – 1992. - № 4. – С. 3-12), а також в статті В. Романцова «Деякі актуальні аспекти демографічної ситуації в Україні у 1945-1990 рр.» (УІЖ. – 1992. - № 10. – С. 34-46).

Спроба Л. Брежнєва обмежити лібералізацію викликала протест інтелігенції, який перетворився на дисидентство, тобто боротьбу за національні і громадянські права, а також за релігійну свободу. З'ясувати напрямки дисидентського руху та етапи його розвитку допоможуть роботи Г. Касьянова «Українська інтелігенція в русі опору 1960-80-х років» (К., 1995), Ю. Курносова «Інакомислення в Україні (60-ті – перша половина 80-х рр. ХХ ст.)» (К., 1994).

Розкриваючи питання «перебудови», з'ясуйте об'єктивні, суб'єктивні причини та суть проголошеного курсу на прискорення соціально-економічного розвитку країни, яке значення для вироблення стратегічного курсу мали квітневий 1985 р. та січневий 1987 р. пленуми ЦК КПРС. Слід ознайомитись з матеріалами цих пленумів.

З'ясуйте позитивні моменти, пов'язані з перебудовою, а саме: відродження суспільно-політичної думки, створення громадських організацій, становлення вільної преси. Як перебудова вплинула на події в Україні, які особливості та відмінності цих процесів? Радимо звернутися до праць В. Смоля, А. Слюсаренка, О. Бойка, О. Субтельного.

Література

1. Баран В., Даниленко В. Україна в умовах системної кризи (1946-1980). – К., 2000.
2. Воронов І., Пилявець Ю.Г. Голод 1946-1947 рр. – К., 1991.
3. Гузь В.В. Історія України. – К.: Слово, 2003.
4. Історія України / Відп. ред. Ю. Сливка; кер. авт. кол. Ю. Зайцев. – Львів: Світ, 2003.
5. Касьянов Г. Українська інтелігенція в русі опору 1960-80-х років. – К., 1995.
6. Киричук Ю. Історія УПА. – Тернопіль, 1991.

7. Коваль М.В. Україна у Другій світовій і Великій Вітчизняній війнах (1939-1945 рр.) // Україна крізь віки. – Т. 12. – К., 1999.
8. Король В.Ю. Історія України: Навч. посіб. – К.: , 2005.
9. Костюк Г. Сталінізм і Україна. Генеза і наслідки. – К., 1995.
10. Курносів Ю. Інакомислення в Україні (60-ті – перша половина 80-х рр. ХХ ст.). – К., 1994.
11. Медведев Р. Личность и эпоха: Политический портрет Л.И. Брежнева. – М., 1991-1992. – Кн. 1-2.
12. Панченко П., Плющ М., Литвин В. та ін. Україна: Друга половина ХХ століття: Нариси історії. – К., 1997.
13. Скрипник М.О., Домбровська Л.Ф., Красовський В.М. та ін. Історія України: Навч. посіб. – К.: Центр навч. літ., 2003.-367 с.
14. Шаповал Ю. У ті трагічні роки: Сталінізм на Україні. – К., 1990.

Перелік статей для реферування

1. Кульчицький С. Новітня історія України. «Відлига» // Укр. іст. журн.–1991.-№ 10.
2. Курносів Ю. Соціально-політичний розвиток УРСР у 50-х – першій половині 60-х років // Укр. іст. журн.–1990.-№ 5.
3. Панченко П. Виникнення і розвінчання міфу про комуністичне ставлення до праці // Укр. іст. журн.–1992.-№ 12.
4. Савельєв В. Сторінки політичної біографії М.В. Підгорного // Укр. іст. журн.–1991.-№ 1.
5. Савельєв В. Чи був П.Ю. Шелест виразником «українського автономізму»? // Укр. іст. журн.–1991.-№ 4.
6. Тронько П.Т. В.В. Щербицький (1918-1990)//Укр. іст. журн.–2003.-№ 1.
7. Шаповал Ю.І. В.В. Щербицький: особа політика серед обставин часу // Укр. іст. журн.–2003.-№ 1.
8. Шевченко Л.Д. Культурно-ідеологічні процеси в Україні у 40-50-х рр. // Укр. іст. журн.–1992.-№ 7-8.
9. Шлаєн А. Отмороженная оттепель // Зеркало недели.-1999.-№ 40(261).-8 окт.-С. 15.
10. Шумный В., Глазко В. Век генетики, судьба генетика // Зеркало недели.-2000.-№ 36(309).-16 сент.-С. 17.

Теми для доповідей

1. «Радянська» західних областей України.
2. Операція «Вісла».
3. Феномен «лисенківщини».
4. Політичний портрет першого секретаря ЦК Компартії України П. Шелеста.
5. Політичний портрет першого секретаря ЦК Компартії України В. Щербицького.

6. Політичний портрет Генерального секретаря ЦК КПРС Л.І. Брежнева.

СЕМІНАР № 8

ТЕМА: «РОЗБУДОВА УКРАЇНСЬКОЇ НЕЗАЛЕЖНОЇ ДЕРЖАВИ»

План

1. Розбудова української державності після проголошення Акту незалежності України. Прийняття нової Конституції України
2. Економічна ситуація в Україні.
3. Суспільно-політичні рухи і політичні партії України в сучасних умовах. Міжнародні відносини
4. Україна на міжнародній арені.

Рекомендації до самостійного вивчення навчального матеріалу

Сучасний період української історії сприймається вченими без будь-якого поділу на етапи. Процеси, які відбуваються на наших очах, підлягають поки що певній регламентації і узагальненню не стільки істориками, скільки політологами. Спроби осмислення поточних подій існують здебільшого у формі журнальних публікацій. Тільки у підсумкових монографіях, де виклад подій доведено до часу видання, періоду незалежної України присвячується останній розділ.

Зокрема, в курсах вітчизняної історії, підготовлених науковцями Інституту історії України Національної академії наук за редакцією В.А. Смоля у 1996-1997 рр., С.В. Кульчицький підготував розділ, присвячений утвердженню незалежної держави. У книзі В.М. Литвина «Україна: політика, політики, влада» значну увагу приділено аналізу першого періоду в становленні незалежної України – президентству Л. Кравчука.

Кількістю і якістю проаналізованих джерел вирізняється видана у 1996 р. книга М.І. Михальченка і В.П. Андрущенка «Беловежське. Л. Кравчук. Україна 1991-1995». Спираючись на різноманітних урядових джерелах, на величезному обсязі публікацій у пресі, на даних соціологічних опитувань, автори цієї книги подають широку палітру подій першої половини 90-х років.

Авторський колектив книги «Україна: друга половина ХХ століття. Нариси історії», яка вийшла з друку у 1997 р., за редакцією П.П. Панченка, під час розгляду поставлених проблем доводить виклад до середини 90-х років. Крім того, сучасному періоду повністю присвячені два останні розділи, в яких характеризуються різні аспекти державотворення і економічні та духовні процеси у житті українського суспільства.

Інститут історії НАН України видав дві узагальнюючі праці з вітчизняної історії: у 1996 р. – «Історію України: нове бачення» (т. 2), у 1997 р. (перевидання у 2000 р.) – «Історію України» (навчальний посібник). Розділи, присвячені сучасній українській історії, мають спільний недолік: увага приділяється тільки політичним проблемам.

У 1996 р. журнал «Політична думка» видав книгу за редакцією О. Дергачова «Українська державність у ХХ столітті: історико-політичний аналіз». Автори зробили успішну спробу здійснити типологічний аналіз української державності.

У 2000 р. видавництво «Альтернативи» завершило друк 15-томної серії науково-популярних книг під загальною назвою «Україна крізь віки». Ця книга підбиває підсумки 9-ти років розвитку України як незалежної держави і охоплює всі основні сфери життя українського суспільства.

Література

1. Гузь В.В. Історія України. – К.: Слово, 2003.
2. Історія України / Відп. ред. Ю. Сливка; кер. авт. кол. Ю. Зайцев. – Львів: Світ, 2003.
3. Король В.Ю. Історія України: Навч. посіб. – К.: , 2005.
4. Скрипник М.О., Домбровська Л.Ф., Красовський В.М. та ін. Історія України: Навч. посіб. – К.: Центр навч. літ., 2003.-367 с.
5. Панченко П., Плющ М., Литвин В. та ін. Україна: Друга половина ХХ століття: Нариси історії. – К., 1997.
6. Литвин В. Політична арена України: Дійові особи та виконавці. – К., 1994.
7. Слюсаренко А., Томенко М. Нові політичні партії України. - К., 1991.
8. Видрін Д., Табачник Д. Україна на порозі ХХІ століття: Політичний аспект. - К., 1995.
9. Кремень В., Табачник Д., Ткаченко В. Україна: Альтернативи поступу (критика історичного досвіду), - К., 1996.
10. Кульчицький С. Закономірності державотворчого процесу в незалежній Україні. - К., 2001.
11. Литвин В. Україна на межі століть (1991-2000). - К., 2000.
12. Політична історія України. - К., 2001.

Перелік статей для реферування

1. Віднянський В.С., Мартинов А.Ю. Еволюція зовнішньої політики України (1991-2006 рр.) // Укр. іст. журн.–2006.-№ 4.
2. Барановська Н.П. Суспільний вимір чорнобильської катастрофи // Укр. іст. журн.–2006.-№ 2.
3. Біла С.О. Досвід ліберального реформування української економіки (1991-2005) // Укр. іст. журн.–2006.-№ 6.
4. Васюта С.І. Чорнобильська катастрофа в контексті соціоекологічних проблем // Укр. іст. журн.–2001.-№ 4.
5. Віднянський С.В., Мартинов А.Ю. Зовнішня політика України як предмет історичного аналізу: концептуальні підходи та перспективи // Укр. іст. журн.–2001.-№ 4.
6. Кульчицький С.В. Утвердження незалежної України: перше десятиліття // Укр. іст. журн.–2001.-№ 2-4.

7. Литвин В., Слюсаренко А. На політичній арені України (90-і рр.). Роздуми істориків // Укр. іст. журн.–1994.-№ 1, 2-3.

Теми для доповідей

1. Національне питання в сучасній Україні.
2. Нові тенденції в культурному та духовному житті сучасної України.
3. Нинішній стан російсько-українських відносин.
4. Демографічна ситуація в Україні на початку ХХІ ст.: основні тенденції та проблеми.
5. Участь студентської молоді в суспільно-політичному житті України.

Нписання і захист **реферату** - необхідна вимога для виконання студентом навчальної програми курсу «Історії України». Нижче наведена тематика рефератів, яка співпадає з тематикою доповідей до семінарів. Кожен із студентів обирає тему роботи. В межах однієї групи теми не повинні повторюватися.

Реферат – це спроба розібратися в тій чи іншій проблемі глибше, можливість самостійно подивитись на історичні події, явища, процеси, з'ясувати те, що раніше залишалося непоміченим. Водночас підготовка реферату дає змогу студентові впевненіше орієнтуватися в джерелах та літературі з обраної теми, створює умови для комплексного використання навичок роботи з літературою, розвиває аналітичне, самостійне мислення, вчить логічно й аргументовано висловлювати на письмі свою думку. Реферат повинен відобразити знання студентом певної проблеми з історії України, засвідчити вивчення ним спеціально відібраних історичних джерел і літератури з конкретного питання, його вміння оформлювати довідковий апарат, список використаних джерел і літератури.

Починаючи роботу, студенту необхідно чітко сформулювати тему, продумати, які питання та в якій послідовності треба розкрити. При поділі тексту на структурні частини рекомендується застосовувати проблемно-тематичний принцип.

Важливу роль у написанні реферату відіграє правильна його побудова, тобто збереження належних пропорцій між окремими частинами роботи. У вступі необхідно обґрунтувати вибір теми – вказати, чому нині виникає необхідність у вивченні та висвітленні цієї проблеми, що може бути пов'язане з певними факторами суспільно-політичного життя, а також визначити завдання, яке автор прагне розв'язати.

В основній частині реферату формулюється головний зміст тексту. Виклад матеріалу має бути логічним, послідовним, без повторів, зайвої констатації загальновідомих фактів, особистих емоцій автора, Головну увагу слід зосередити на пошуку належних аргументів для розкриття поставленої про-

блеми. Вони можуть бути підкріплені посиланнями на джерела чи результати досліджень учених. За необхідності студент може процитувати якийсь важливий фрагмент документа, обов'язково подавши його в лапках і точно вказавши в посиланні (укінці цитати або у виносках внизу сторінки) джерело, з якого взята цитата. При цьому не допускаються будь-які зміни у формулюванні цитати. Зловживати цитатами не слід, оскільки це зіпсує загальне враження від роботи.

У посиланнях спочатку подаються прізвище й ініціали автора, потім назва книги, місце, рік видання, сторінка (наприклад: Бойко О.Д. Історія України: Посіб. Для студентів ВНЗ. – К., 1999. – С. 254). Якщо це стаття, то після її назви вказується назва журналу (збірника), рік видання, порядковий номер випуску, сторінка (Наприклад: Горелов М. Історичні спроби моделювання української державності в ХХ столітті // Політична думка. – 1994. - № 4. – С. 94). У разі повторення раніше названої праці достатньо подавати прізвище та ініціали автора, а далі писати: «Вказ. праця», зазначаючи номер сторінки (наприклад: Бойко О.Д. Вказ праця. – С. 252). При повторному посиланні на те ж джерело, якщо воно використовується підряд, можна обмежитися записом: «Там само» і подати необхідну сторінку (наприклад: Там само. – С. 257).

У висновках студенту необхідно сформулювати основні підсумки, обґрунтувати, що дала робота над цією темою, повідомити, що яких висновків прийшов автор. Висновки мають бути лаконічними, конкретними, логічними, зрозумілими. Слід враховувати, що тут же повинен бути зв'язок історичного матеріалу із сучасністю.

У кінці реферату необхідно скласти список джерел і літератури, використаних у роботі. При його складанні мають бути витримані бібліографічні правила. Кількість позицій у цьому списку може бути різною, але не менше трьох. Слід враховувати, що до списку включаються лише ті джерела і література, на які автор посилався у своїй роботі. Натомість ті, які лише згадуються в рефераті, але посилань на них немає, до списку не включаються. У списку спочатку подаються назви публікацій джерел за алфавітом. У рубриці «література» слід також за алфавітом подати назви використаних наукових досліджень (монографій, статей).

Рекомендується подавати реферат, текст якого набраний на комп'ютері й відтворений на принтері (з одного боку аркуша). Якщо реферат подається в рукописному варіанті, він має бути написаний без помарок, акуратним, чітким і розбірливим почерком. На титульній сторінці вказують назву ВНЗ, факультет, курс, групу, прізвище, ім'я по-батькові студента, тему роботи, прізвище та ініціали викладача, під керівництвом якого виконана робота. На наступній сторінці розміщують план реферату. Всі наступні аркуші необхідно пронумерувати. Орієнтовний обсяг реферату для семінарських занять з історії України може становити до 15 сторінок рукописного тексту або 10 сторінок друкованого тексту.

Виконаний реферат у встановлений термін здається викладачеві на перевірку. У випадку, коли реферат не розкриває тему, він повертається студенту на доопрацювання. Після цього передбачена співбесіда викладача із студентом з кола питань, які розглядаються в роботі (так званий захист).

Якщо ж робота виконана із дотриманням всіх вимог і в повній мірі розкриває обрану для вивчення проблему, вона зараховується автоматично, без за-

хисту.

5 ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Християнізація Русі та її наслідки.
2. Володимир Мономах.
3. Боротьба Русі з монголо-татарами.
4. Перший козацький гетьман Дмитро Вишневецький.
5. Козацька символіка.
6. Військове мистецтво козаків.
7. Україна у Вітчизняній війні 1812 р.
8. Феномен Т.Г. Шевченка в історії України.
9. І.Я. Франко та його роль у розвитку політичного та суспільного життя на Україні.
10. Концепція соціалізму М. Драгоманова.
11. М.І. Костомаров та його місце в суспільно-політичному русі.
12. Особа М.С. Грушевського в українській історії.
13. В.К. Винниченко - політичний і громадський діяч України.
14. Перший президент Української Академії Наук В.І Вернадський.
15. Селянсько-повстанський рух в Україні.
16. Проголошення ЗУНР. Політичні перетворення в Західній Україні.
17. Політичні погляди М. Скрипника та О. Шумського.
18. Українське національно-культурне відродження 20-30-х рр.
19. Тоталітаризм як явище світового порядку. Його суть і особливості в Радянському Союзі.
20. Колабораціонізм в роки Великої Вітчизняної війни на українських землях.
21. Церковне життя в Україні (1939-1945 рр.).
22. Участь молоді в народній боротьбі проти окупантів.
23. Проблема радянських військовополонених та оstarбайтерів.
24. Робітники, колгоспники, інтелігенція в радянському тилу.
25. Холокост єврейського народу.
26. Радянізація західних областей України.
27. Операція «Вісла».
28. Феномен «лисенківщини».
29. Політичний портрет першого секретаря ЦК Компартії України П. Шелеста.
30. Політичний портрет першого секретаря ЦК Компартії України В. Щербицького.
31. Політичний портрет Генерального секретаря ЦК КПРС Л.І. Брежнєва.
32. Національне питання в сучасній Україні.
33. Нові тенденції в культурному та духовному житті сучасної України.
34. Нинішній стан російсько-українських відносин.
35. Демографічна ситуація в Україні на початку ХХІ ст.: основні тенденції та проблеми.

36. Участь студентської молоді в суспільно-політичному житті України.

Завершальним етапом у вивченні курсу "Історія України" є підсумковий контроль знань студентів, який здійснюється у формі заліку чи іспиту. До нього допускаються студенти, які повністю виконали вимоги навчального процесу: прослухали курс лекцій, опрацювали питання семінарських занять і приймали участь у їх обговоренні у групі, своєчасно підготували і захистили реферат.

Залік – це форма контролю, сутність якого полягає в оцінці рівня засвоєння студентом навчального матеріалу впродовж семестру на підставі результатів виконання ним певних видів робіт на семінарських заняттях, тестуваннях тощо. Під час складання заліку оцінювання рівня успішності знань студента здійснюється за двобальною шкалою – «зараховано» чи «не зараховано».

Іспит – це форма контролю засвоєння студентом програмного матеріалу з окремої дисципліни за навчальний рік. Він може здійснюватись у двох формах: усній чи письмовій. При цьому письмовий іспит за необхідності може доповнюватись співбесідою викладача-екзаменатора зі студентами. Під час складання іспиту оцінювання знань успішності студента визначається за 4-бальною шкалою – «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно».

З метою полегшення підготовки до іспиту з історії України подаємо орієнтовні критерії оцінок знань студентів:

- **«відмінно»**, якщо він твердо засвоїв програмний матеріал, продемонстрував глибоке та всебічне знання історичних джерел, уміння послідовно, логічно та аргументовано викладати матеріал, аналізувати історичні факти і події, вміє робити порівняльну характеристику різних думок, історичних подій та процесів, обстоювати власні погляди на ту чи іншу проблему, робити правильні й достатньо аргументовані висновки й узагальнення, чітко орієнтується в науковій періодизації історії України, правильно відповідає на додаткові запитання;

- **«добре»**, якщо він засвоїв програмний матеріал, вивчив основні джерела, вміє послідовно та логічно викладати матеріал, робить в основному правильні та аргументовані висновки й узагальнення, але разом із тим допускає окремі неточності при висвітленні проблеми чи відповідаючи на додаткові запитання, що свідчить про недостатньо глибоке засвоєння програмного матеріалу;

- **«задовільно»**, якщо в засвоєнні ним програмного матеріалу виявлені суттєві прогалини, у відповідях на питання допущені помилки, неправильні формулювання, вони не ґрунтуються на достатньому знанні історичних фактів, матеріал викладено недостатньо послідовно, логічно та аргументовано, відповіді на додаткові запитання – невпевнені й неточні;

- **«незадовільно»**, якщо студент не знає значної частини програмного матеріалу, основного змісту джерел, відповідає на питання непослідовно, нелогічно, без належної аргументації, припускається суттєвих помилок у виснов-

ках, при викладі фактів і подій, не дає відповідей на додаткові запитання.

Студент у процесі навчальної діяльності повинен навчитися правильно готуватись до заліків чи іспитів, продумувати свої відповіді на екзаменаційні питання, виділяти й ставити в логічну послідовність ключові думки, відповідати не розгорнуто, а використовуючи певну схему, певний порядок викладу, вказуючи лише головні думки, намагаючись відобразити логічну послідовність змісту всієї теми.

В ході підготовки до заліків чи іспитів студент має зосередити головну увагу на трьох взаємопов'язаних і взаємозумовлених аспектах навчальної діяльності:

- 1) самоконтролі, самооцінці, самоаналізі;
- 2) закріпленні та розвитку індивідуальних навчальних навичок;
- 3) вмінні справлятися зі стресовими ситуаціями, викликаними суб'єктивними чи об'єктивними обставинами.

Для того, щоб студент у ході самостійної підготовки до контролю знань не розгубився й не заплутався у великому обсязі матеріалу, пропонуємо дотримуватись таких порад:

- 1) запишіть коротко все, що ви можете згадати з цієї теми, яку ви збираєтесь повторювати;
- 2) перевірте фактичну точність того, що ви пам'ятаєте;
- 3) перегляньте конспект, порівнюючи його з текстом підручника, приділяючи особливу увагу ключовим моментам та заголовкам;
- 4) уважно перечитайте навчальний матеріал з теми, яку повторюєте, виділяючи головні думки;
- 5) самостійно перевірте рівень засвоєння матеріалу, використовуючи логічну схему чи конспект;
- 6) перевірте, наскільки якісно ви запам'ятали весь матеріал.

В АДІ ДВНЗ «ДонНТУ» іспит з історії України складається в письмовій формі, що зумовлює певні особливості. Під час письмового викладення відповіді на екзаменаційне питання студентам варто дотримуватись такої структурної схеми:

- 1) вступ (стисле викладення основних аспектів змісту);
- 2) розкриття теми (головні факти, аргументи);
- 3) підсумки (коротке резюме, оцінка та висновки).

6 ЗАПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Обґрунтуйте зростаюче значення вивчення історії України на сучасному етапі її розвитку.
2. Розкрийте мету та завдання курсу «Історія України».
3. Які основні періоди української історії можна виділити сьогодні? Дайте їх загальну характеристику, розкрийте особливості.
4. Класифікуйте джерела з історії України за типами та видами, розкрийте їх особливості, значення.
5. Охарактеризуйте основні віхи зародження людської цивілізації на території України.
6. Охарактеризуйте ймовірні ареали розселення стародавніх слов'ян та основні етапи формування східного слов'янства.
7. Проаналізуйте особливості побуту, звичаїв та вірувань східних слов'ян.
8. Охарактеризуйте основні етапи формування Київської держави.
9. Охарактеризуйте особливості політичного та соціально-економічного розвитку Русі у X – XI ст.
10. Охарактеризуйте державну і просвітницьку діяльність князя Володимира.
11. Охарактеризуйте державну політику Ярослава Мудрого.
12. Доведіть прогресивну роль прийняття християнства в Київській Русі.
13. Розкрийте причини і особливості феодальної роздробленості Київської Русі.
14. Доведіть, що напад монголо-татар на Україну приніс їй політичну і економічну руїну.
15. Визначте місце Галицько-Волинського князівства в XIII – першій половині XIV ст.
16. Охарактеризуйте основні досягнення культури Давньоруської держави та пам'ятки цієї культури, які дійшли до наших часів.
17. Доведіть закономірність виникнення українського козацтва.
18. Дайте оцінку Запорозької Січі, її устрою та господарству. Покажіть роль Дм. Байди-Вишневецького в її розвитку.
19. Доведіть, що в кінці XIV ст. зросли значення і роль українського козацтва.
20. Проаналізуйте діяльність церкви, школи, братств України в литовсько-польську добу.
21. Покажіть становище Галичини під Польщею і розкрийте суть Люблінської унії XVI ст. в цьому контексті.
22. Вкажіть основні причини і наслідки прийняття Берестейської релігійної унії 1596 р.
23. Визначте роль козацтва у розгортанні національно-визвольного й антикатолицького руху наприкінці XIV – в першій половині XVII ст.
24. Проаналізуйте причини поразки народних повстань кінця XVI – першої половини XVII ст.
25. Розкрийте причини, характер, рушійні сили та перші наслідки визвольної війни українського народу середини XVII ст. в 1648 р.
26. Вкажіть основні події національно-визвольної війни українського народу середини XVII ст., що відбулися у 1649-1650 рр. та дайте їм оцінку.
27. Доведіть, що битва під Берестечком 1651 р. мала трагічні наслідки для України.
28. Обґрунтуйте необхідність прийняття Переяславських угод 1654 р., покажіть їх суть та значення для долі українського народу.
29. Доведіть, що в період визвольної війни українського народу в середині XVII ст. була в основному сформована Українська держава.
30. Розгляньте, як сучасна історична наука оцінює події 1648-1657 рр.?
31. Порівняйте діяльність гетьманів України після смерті Б. Хмельницького.
32. Розкрийте основні передумови й причини «Руїни» (1663-1687).
33. Визначте головні автономні права і привілеї, якими користувалася Гетьманщина у складі Російської держави.
34. Яке значення мали реформи Петра I для Гетьманщини?
35. Охарактеризуйте роль І. Мазепи в історії України.
36. Охарактеризуйте особливості соціально-економічного розвитку України у XVIII ст.
37. Чим були зумовлені гайдамацький і опришківський рух в Україні?
38. Визначте спільні ознаки народних рухів XVIII ст. в різних регіонах України.
39. Охарактеризуйте наслідки поділу Польщі для українських земель.
40. З'ясуйте роль козацтва у перемозі Росії в російсько-турецьких війнах другої половини XVIII ст.
41. Чому було ліквідовано Запорозьку Січ? З'ясуйте історичне значення Запорозької Січі та Гетьманщини.
42. Визначте чинники, які забезпечили унікальну роль Києво-Могилянської академії в історії української культури та культури інших слов'янських народів.
43. Визначте основні причини занепаду феодально-кріпосницької системи в Україні в першій половині XIX ст.
44. Визначте, як вплинув декабристський рух на історію України.
45. Як планували розв'язати національне, зокрема українське, питання в Російській імперії діячі декабристського руху?
46. Охарактеризуйте програмні документи Кирило-Мефодіївського братства.
47. Проаналізуйте діяльність «Руської трійці» в аспекті становлення національної свідомості на західноукраїнських землях.
48. З'ясуйте значення реформи 1861 р. для політичного та економічного розвитку України.
49. Визначте особливості розвитку капіталізму в Україні.
50. Чим було зумовлене переміщення центру національно-визвольного руху в 70-90-ті роки XIX ст. до Західної України?
51. Розкрийте програмні цілі діяльності громадівців.
52. Що було відмінного і спільного у суспільно-політичних позиціях народівців і москвофілів?
53. Дайте характеристику діяльності народників в Україні.

54. Проаналізуйте процес створення та діяльності робітничих і соціал-демократичних організацій в Україні (1870-1890 рр.).
55. Дайте оцінку соціально-економічному розвитку України на початку ХХ ст. Розкрийте вплив економічної кризи 1900-1903 рр. на цей розвиток.
56. Проаналізуйте події революції 1905-1907 рр. в Україні. Чим була зумовлена активізація українського національно-визвольного руху в цих подіях?
57. З'ясуйте, чому аграрна реформа П. Столипіна мала в Україні найбільший успіх.
58. Розкрийте зміст українського питання в роки Першої світової війни.
59. Охарактеризуйте початок Української революції, діяльність Центральної Ради та її боротьбу за автономію України (березень – жовтень 1917 р.).
60. Розкрийте головні напрямки діяльності Української Народної Республіки від проголошення до гетьманського перевороту.
61. Охарактеризуйте внутрішню та зовнішню політику Української гетьманської держави.
62. Як і з якою метою створювалась Директорія УНР? Проаналізуйте політику її уряду у 1918 – на початку 1919 рр.
63. Визначте фактори, які зумовили утворення Української радянської республіки.
64. Охарактеризуйте становище Західної України в 1918-1920 рр.
65. Розкрийте причини поразки та історичне значення Української революції.
66. З'ясуйте сутність переходу від політики «воєнного комунізму» до непу.
67. Охарактеризуйте політичний процес утворення СРСР.
68. Визначте наслідки «сталінського стрибка» в індустріалізацію
69. Дайте розгорнуту оцінку колективізації в Україні (1930-1932 рр.).
70. Розкрийте форми і методи колективізації в Україні. Вкажіть причини і наслідки голоду 1932-1933 рр.
71. Розкрийте перебіг масових репресій в УСРР наприкінці 1920-х – у 1930-х рр., покажіть їх згубні наслідки в усіх сферах життя суспільства.
72. Охарактеризуйте основні здобутки української культури та її трагічні сторінки у 20-30-ті роки ХХ ст.
73. Як вплинули на міжнародну ситуацію таємні протоколи Пакту про ненапад і Договору про дружбу і кордон між СРСР і Німеччиною 23 серпня і 28 вересня 1939 року?
74. Визначте причину і мету нападу фашистської Німеччини на СРСР.
75. З'ясуйте причини поразок Червоної Армії на початку війни.
76. Визначте сутність «нового порядку», встановленого нацистами на окупованих землях України.
77. Охарактеризуйте основні форми руху опору на окупованих землях України.
78. Охарактеризуйте процес визволення України від окупантів.
79. Який внесок зробив український народ у перемогу над фашизмом? Яка ціна Перемоги?
80. Проаналізуйте геополітичні наслідки Другої світової війни.
81. Визначте основні особливості відбудови промисловості республіки у перше повоєнне десятиліття.
82. До яких наслідків призвів наступ сталінізму у післявоєнні роки?
83. Охарактеризуйте основні причини голоду 1946-1947 рр.
84. Як відбувалась радянська західних областей України у післявоєнні роки?
85. Охарактеризуйте особливості процесів десталінізації в Україні.
86. Якими причинами були викликані зміни в системі управління народним господарством на межі 50-60-х років і яке значення вони мали для України?
87. Визначте причини невдач реформ у сільському господарстві в другій половині 50-х – першій половині 60-х років.
88. Чому непослідовність політики десталінізації згубно позначилася на розвиткові української культури в період хрущовської «відлиги»?
89. Проаналізуйте причини провалу економічних реформ другої половини 60-х років.
90. У чому полягали особливості промислового розвитку України у 70-х – першій половині 80-х років і який термін найточніше характеризує її стан (криза, застій)?
91. Чим були зумовлені зміни в сільському господарстві 70-х – першої половини 80-х років і чому Продовольча програма 80-х років не досягла мети?
92. Визначте основні чинники, які ініціювали розгортання дисидентського руху в Україні.
93. За яких умов розвивалась українська культура у 70-х – першій половині 80-х років? Які її досягнення найбільш вплинули на зміни в суспільно-політичному житті?
94. Охарактеризуйте нові тенденції та чинники, які з'явилися у зовнішньополітичній діяльності української дипломатії в другій половині 60-х – першій половині 80-х років.
95. Проаналізуйте взаємозв'язок наростання економічної кризи наприкінці 80-х – на початку 90-х років і виникнення передумов розпаду СРСР.
96. Визначте причини невдач ринкових реформ в Україні на сучасному етапі.
97. Охарактеризуйте передумови наростання кризи в сільськогосподарському виробництві в незалежній Україні.
98. Проаналізуйте роль партій та рухів, які виникли в Україні наприкінці 80-х – на початку 90-х років, в активізації суспільно-політичного життя.
99. Якими причинами можна пояснити різкий спад життєвого рівня населення в Україні та наростання соціальної диференціації суспільства на сучасному етапі.
100. Які зміни сталися в культурному житті України після проголошення незалежності? Які діячі культури вплинули на суспільно-політичне життя України?
101. Охарактеризуйте основні напрями зовнішньополітичної діяльності незалежної України.

102. Проаналізуйте процеси в суспільному, політичному, економічному житті України, які ініціювали події, що увійшли в історію під назвою «помаранчева революція.»
103. Дайте характеристику конституційному процесу в незалежній Україні.
104. Визначте головні напрямки діяльності уряду на сучасному етапі.
105. Охарактеризуйте основні явища суспільно-політичного життя України на сучасному етапі.

7 СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойко О.Д. Історія України: Посіб. для вищ. навч. закл. - К.: ВЦ "Академія", 2002. - 568 с.
2. Борисенко В.Й. Курс української історії: 3 найдавніших часів до ХХ ст.: Навч. посіб. -К.: Либідь, 1996.-616 с.
3. Гончарук П.С. Історія України з найдавніших часів до початку ХХ ст. - К.: Либідь, 2005.
4. Грушевський М.С. Очерк истории украинского народа.- К.: Лыбидь, 1991.-400 с.
5. Гудзь В.В. Історія України. – К.: Слово, 2003.
6. Давня історія України: У 2 т. :Навч. посіб. для вищ. навч. закл./ П.П. Толочко, С.Д. Крижицький, В.Ю. Мурзін та ін. - К.; Либідь, 1994.
7. Історія України / Відп. Ред.. Ю. Сливка; кер. авт. кол. Ю. Зайцев. – Львів: Світ, 2003.
8. Історія України: Курс лекцій: У 2кн. - К.: Либідь, 1991-1992.
9. Історія України: Навч. посіб. для неісторичних спеціальностей / Р.Д. Лях, В.І. Ізюмов, Ю.М. Красноносів. - К.; Центр підготовки абітурієнтів, 1998.-395 с.
10. Історія України: Навч. посіб. / За заг. ред. В.А Смолія. - К: Альтернативи, 1997.-416 с.
11. Історія України: нове бачення : У 2т. / За ред. В.А. Смолія. - К.: Україна, 1995-1996.
12. Король В.Ю. Історія України: Навч. посіб. – К., 2005.
13. Курс лекцій по истории Украины / Редкол.: Носков В.А (рук.) и др. - Донецк: ЕАИ-пресс, 1994. -416 с.
14. Рибалка І.К. Історія України: Підручн. для іст. ф-тів вищ. навч. закл.- Харків: Основа, 1995, 1997.
15. Полянська - Василенко Н. Історія України: У 2 т. - К.: Либідь, 1993.
16. Попович М.В. Нарис історії культури України.- К.: "АтрЕк", 1998,-728 с.
17. Скрипник М.О., Домбровська Л.Ф., Красовський В.М. та ін. Історія України: Навч. посіб. – К.: Центр навч. літ., 2003. – 367 с.
18. Хрестоматія з історії України / Упоряд. Б.І. Білик, П.В. Дягус, Я.С. Калакура. – К.: ІСДО, 1993.

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ
Методичний посібник для студентів 1 курсу
денного відділення всіх спеціальностей

Укладач: доц. Ковальова Ольга Валентинівна
доц. Шипович Марина Анатоліївна

Редактор Семененко В.В.

Підписано до друку 31.01.01
Умов. друк. арк. 292
Замовлення № 9-01

Тираж 100
Формат 70x90/16

АДІ ДВНЗ «ДонНТУ»
84646 м. Горлівка, вул. Кирова 51